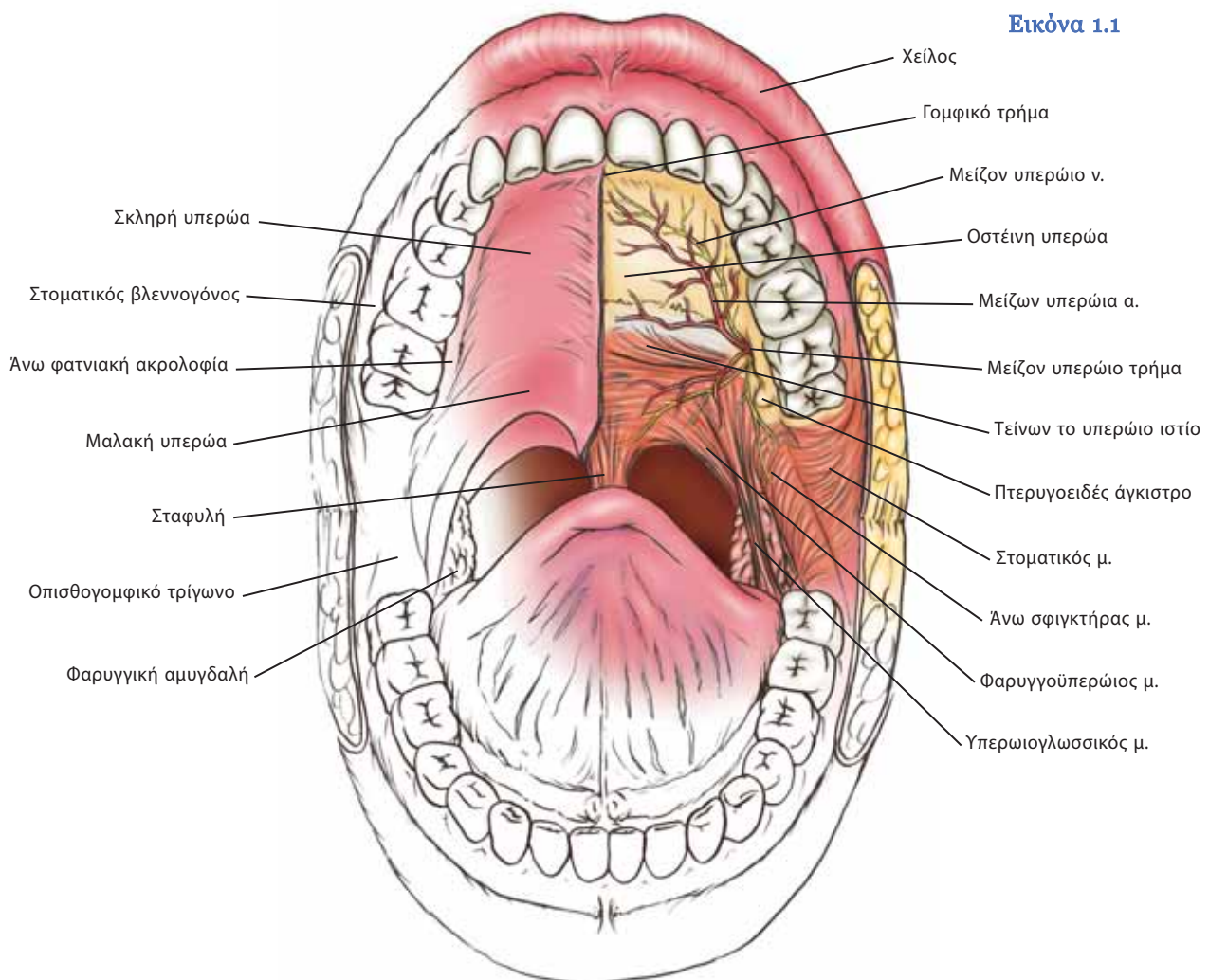

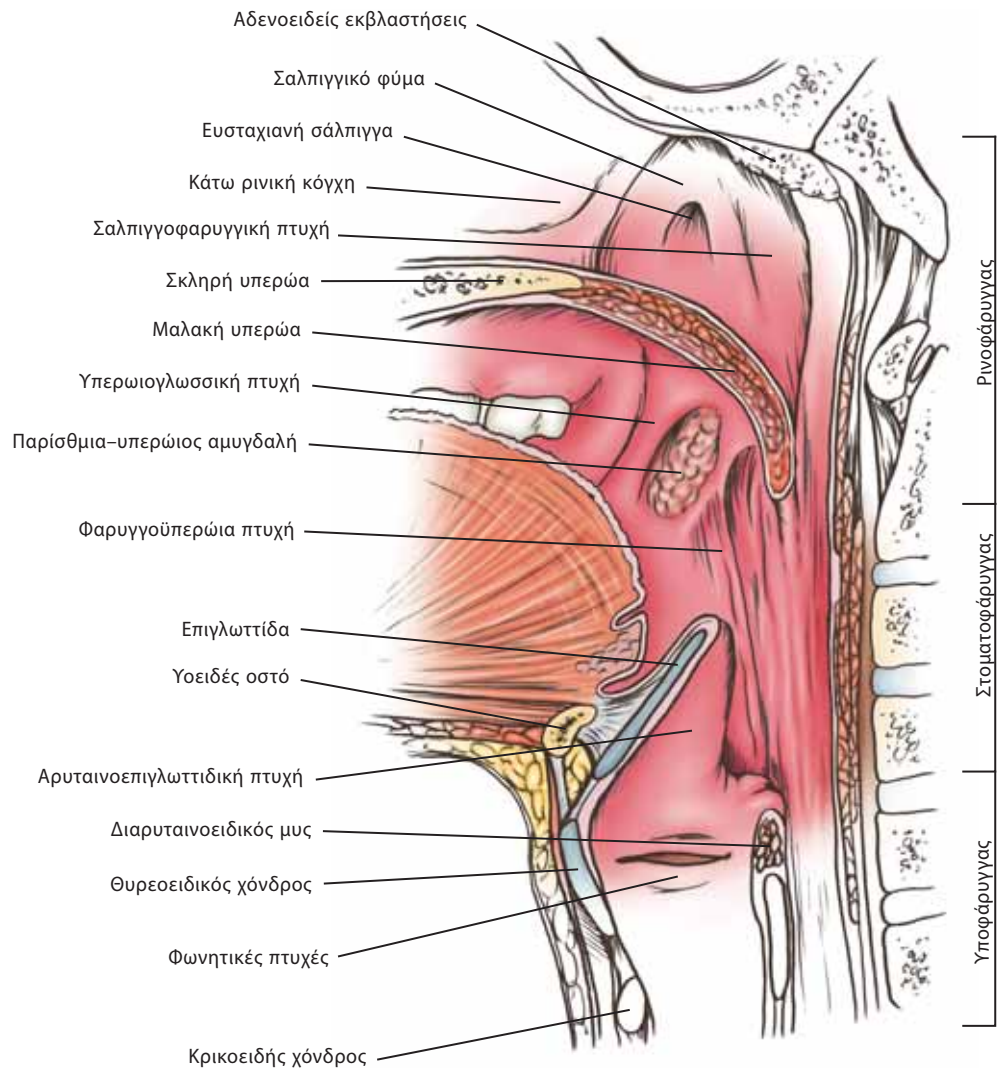
Συμπληρωματική θεραπεία

Η συμπληρωματική θεραπεία μπορεί να είναι απαραίτητη μετά από τη χειρουργική για καρκίνο κεφαλής και τραχήλου. Πρόσφατα δημοσιευμένα άρθρα περιγράφουν με λεπτομέρεια τα πλεονεκτήματα της μετεγχειρητικής σύγχρονης χορήγησης σισπλατίνης με ακτινοθεραπεία για βλάβες με εξωκαψική επέκταση σε λεμφαδένες ή θετικά όρια εκτομής. Η μετεγχειρητική συμπληρωματική ακτινοθεραπεία ενδείκνυται για βλάβες οι οποίες έχουν παθολογοανατομική περινευρική διήθηση ή όταν ένας ή περισσότεροι επιχώριοι λεμφαδένες διηθούνται από τον καρκίνο.

Χειρουργική ανατομία

Η στοματική κοιλότητα εκτείνεται οπισθίως από τα χείλη προς τη συμβολή της σκληρής και της μαλακής υπερώας προς τα πάνω, προς τις πρόσθιες αμυγδαλικές στήλες προς τα έξω και τη γραμμή της τελικής αύλακας και των περιχαρακωμένων θηλών της γλώσσας προς τα κάτω. Η στοματική κοιλότητα υποδιαιρείται σε πολλές οντότητες: τα χείλη, τη στοματική γλώσσα, το έδαφος του στόματος, τον στοματικό βλεννογόνο, την κατώτερη κυψελιδική ακρολοφία, το οπισθογομφικό τρίγωνο, τη σκληρή υπερώα και την άνω κυψελιδική ακρολοφία.

Εικόνα 1.2

Ο στοματοφάρυγγας είναι η οπίσθια συνέχεια της στοματικής κοιλότητας και εκτείνεται προς τα πάνω στο επίπεδο της μαλακής υπερώας και προς τα κάτω στο επίπεδο του υοειδούς οστού. Ο στοματοφάρυγγας υποδιαιρείται σε πολλαπλές περιοχές: τις αμυγδαλές, τη μαλακή υπερώα, τη βάση της γλώσσας, τα κοιλώματα και το οπίσθιο φαρυγγικό τοίχωμα. Κάθε συστατικό της στοματικής κοιλότητας και του φάρυγγα συζητείται ξεχωριστά επειδή καθένα παρουσιάζει μοναδικά προβλήματα σε σχέση με τη χειρουργική αφαίρεση και αποκατάσταση.

Η στοματική κοιλότητα

Η γλώσσα

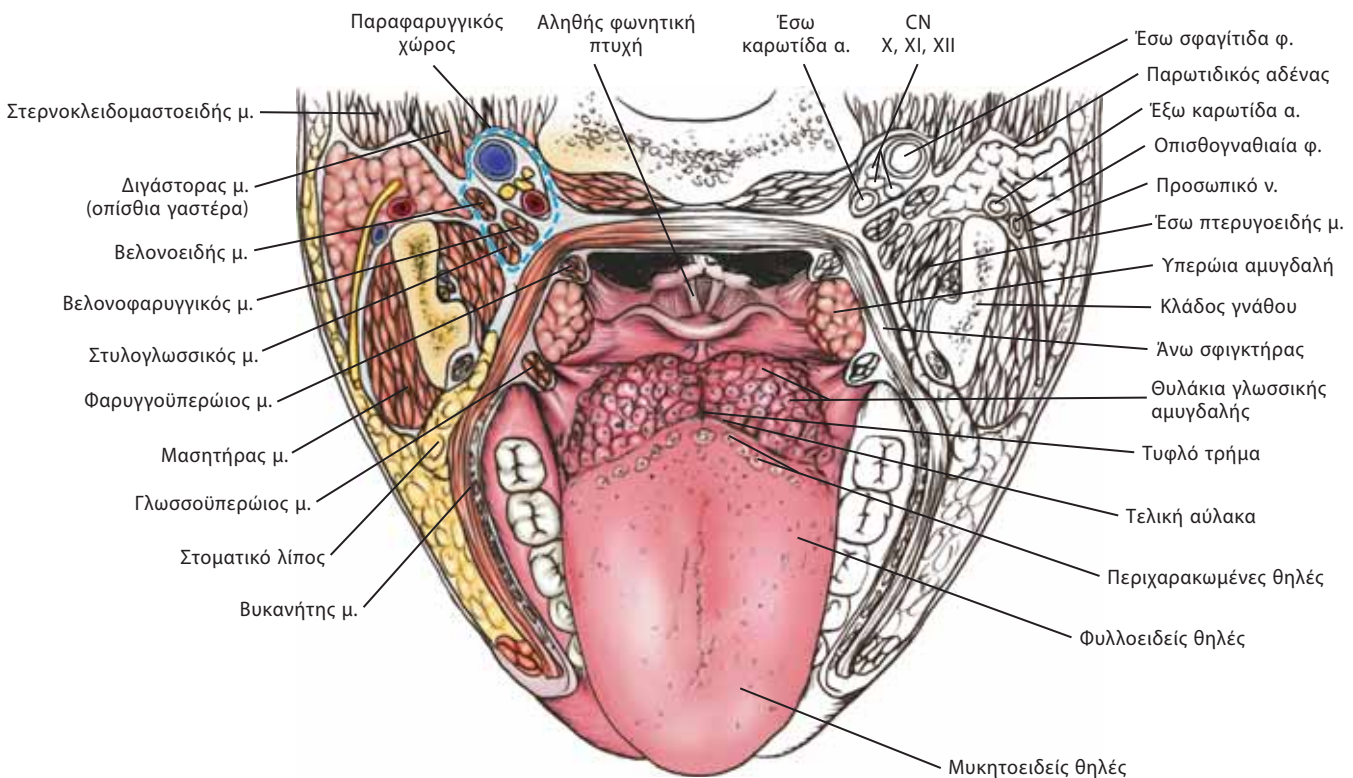
Η γλώσσα καταλαμβάνει και τη στοματική κοιλότητα και τον στοματοφάρυγγα. Τα κινητά πρόσθια 2/3 της γλώσσας είναι μέρος της στοματικής κοιλότητας και αναφέρονται ως στοματική γλώσσα. Το καθηλωμένο οπίσθιο 1/3 καταλαμβάνει τον στοματοφάρυγγα και αναφέρεται ως βάση της γλώσσας. Η γραμμή που οριοθετεί τη στοματική γλώσσα και τη γλωσσική βάση βρίσκεται στην τελική αύλακα, η οποία είναι μία σχήματος V αύλακα ακριβώς πίσω από τις περιχαρακωμένες θηλές. Η ράχη, ή αλλιώς η ανώτερη επιφάνεια της γλώσσας, είναι βελούδινης υφής, επειδή

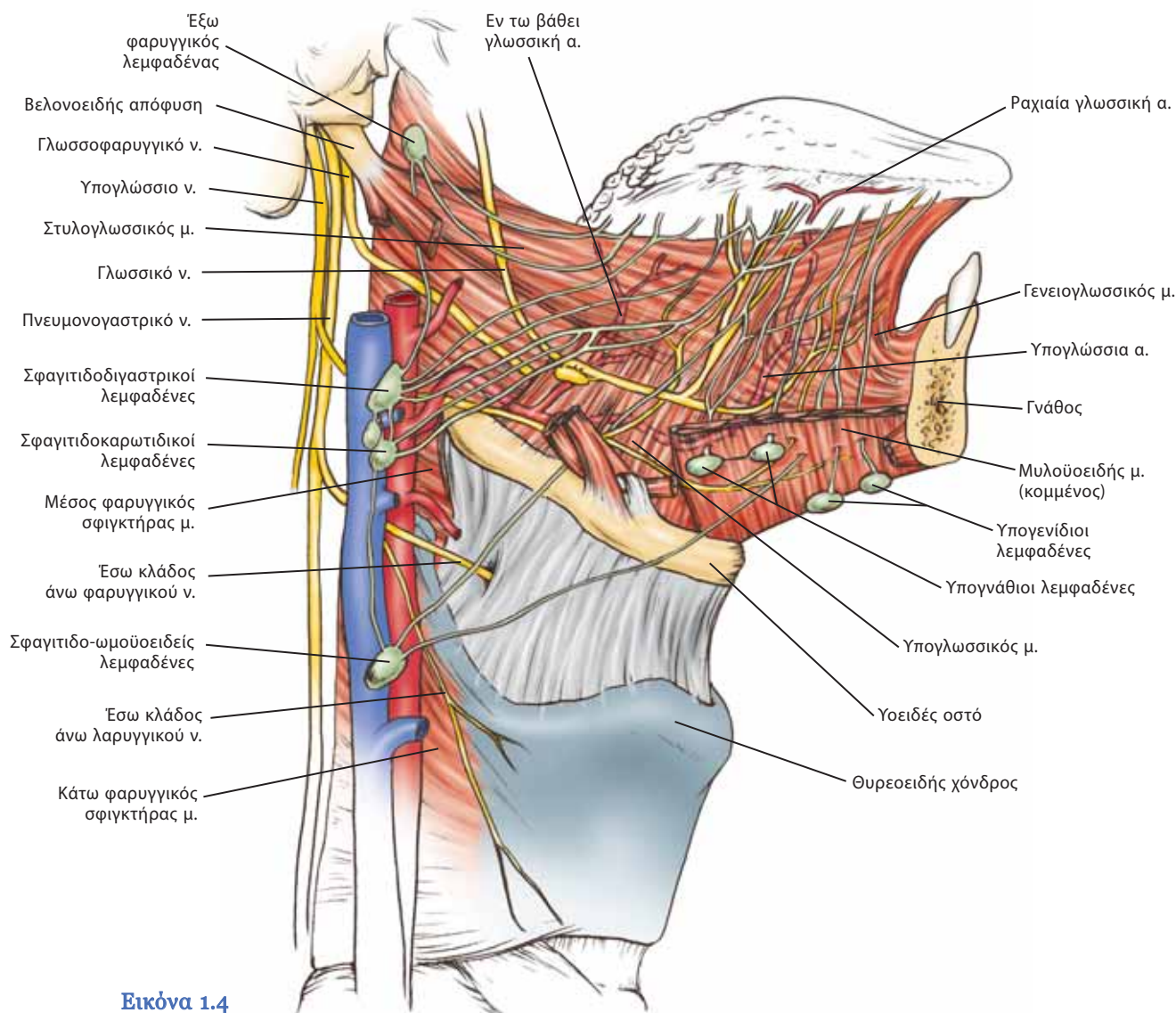
καλύπτεται από πολυάριθμες τριχοειδείς θηλές, με διασπαρμένες ενδιάμεσα μεγάλες μυκητοειδείς θηλές. Ακριβώς προσθίως στην τελική αύλακα βρίσκεται μία σειρά μεγάλων περιχαρακωμένων θηλών, οι οποίες περιέχουν τους γευστικούς κάλυκες. Το τυφλό τρήμα, ένα μικρό τυφλό βοθρίο στην κορυφή της τελικής αύλακας, αντιπροσωπεύει το σημείο έκφυσης του θυρεοειδούς αδένος και μπορεί επίσης να είναι τόπος έκτοπου θυρεοειδικού ιστού ή ενός αληθούς γλωσσικού θυρεοειδούς αδένος. Η ράχη της βάσης της γλώσσας καλύπτεται από λεμφικό ιστό, ο οποίος αντιπροσωπεύει τις γλωσσικές αμυγδαλές. Ο βλεννογόνος της κοιλιακής γλώσσας, ή αλλιώς η κατώτερη επιφάνειά της, είναι μαλακός και μεταπίπτει στη βάση του στοματικού βλεννογόνου προσθίως και στα πλάγια. Προσθίως ο γλωσσικός χαλινός προσφύει τη γλώσσα στο πρόσθιο έδαφος του στόματος. Πιο οπισθίως βρίσκεται η ρίζα της γλώσσας, η οποία είναι το καθηλωμένο τμήμα της γλώσσας διαμέσου του οποίου οι εξωγενείς μύες φτάνουν στο σώμα της γλώσσας.

Η γλώσσα είναι μία μυϊκή δομή η οποία συντίθεται από τρεις ομάδες ζευγαρωτών ιδίως μυών και τρεις ομάδες ζευγαρωτών εξωγενών μυών. Οι ιδίως μύες της γλώσσας είναι ο επιμήκης (ανώτερος και κατώτερος), ο κάθετος και εγκάρσιοι μύες. Αυτοί οι μύες σχηματίζουν το σώμα της γλώσσας και λειτουργούν για να μεταβάλλουν το σχήμα της γλώσσας κατά τη διάρκεια της ομιλίας και της κατάποσης. Οι εξωτερικοί μύες περιλαμβάνουν τα ζεύγη του γενειογλωσσικού, του υογλωσσικού και του στυλογλωσσικού μυός, που χρησιμεύουν για να κινούν τη γλώσσα και να αλλάζουν το σχήμα της.

Ο υογλωσσικός είναι ένας πλατύς μυς ο οποίος εκφύεται από το σώμα και το μείζον κέρασ του υοειδούς οστού, κατά μέρος πάνω από και κατά μέρος πίσω από τον μυλοϋοειδή μυ, και εκτείνεται προς τα πάνω και προσθίως προς τη γλώσσα, διαπλεκόμενος με μυϊκές ίνες των άλλων μυών. Ο στυλογλωσσικός μυς εκφύεται από τη βελονοειδή απόφυση και τον βελονοειδή σύνδεσμο και πορεύεται προσθίως

Εικόνα 1.3

Εικόνα 1.4

και κάτω και προς τα έσω για να εισέλθει στην πλευρά της γλώσσας. Ο γενειογλωσσικός μης εκφύεται από τη γενιακή άκανθα στην εσωτερική επιφάνεια της γνάθου, ακριβώς πάνω από τον γενιοϋοειδή μης, και διασπείρεται καθώς εκτείνεται οπισθίως. Οι κατώτερες ίνες εισέρχονται στο σώμα του υοειδούς οστού, αλλά η πλειονότητα των ινών του πορεύονται προς τα πάνω και οπισθίως για να εισέλθουν στη γλώσσα από τη βάση προς την κορυφή. Οι γλωσσοϋπερώιοι μύες, οι οποίοι εισέρχονται στην οπισθοπλάγια γλώσσα, πιθανώς δεν λειτουργούν στην κίνηση της γλώσσας (βλέπε το τμήμα σχετικά με τη μαλακή υπερώα). Η περιοχή διαμέσου της οποίας αυτοί οι μύες εισέρχονται στη γλώσσα για να προσφυθούν στο σώμα είναι η ρίζα. Η μέση γραμμή της γλώσσας έχει ένα ινώδες διάφραγμα το οποίο την καθλώνει στο υοειδές οστό οπισθίως και παρέχει ένα ανάγγειο πεδίο το οποίο διαιρεί τις δύο πλευρές της γλώσσας. Το διάφραγμα είναι παρόν σε όλο το μήκος της γλώσσας αλλά δεν φτάνει στη ράχη.

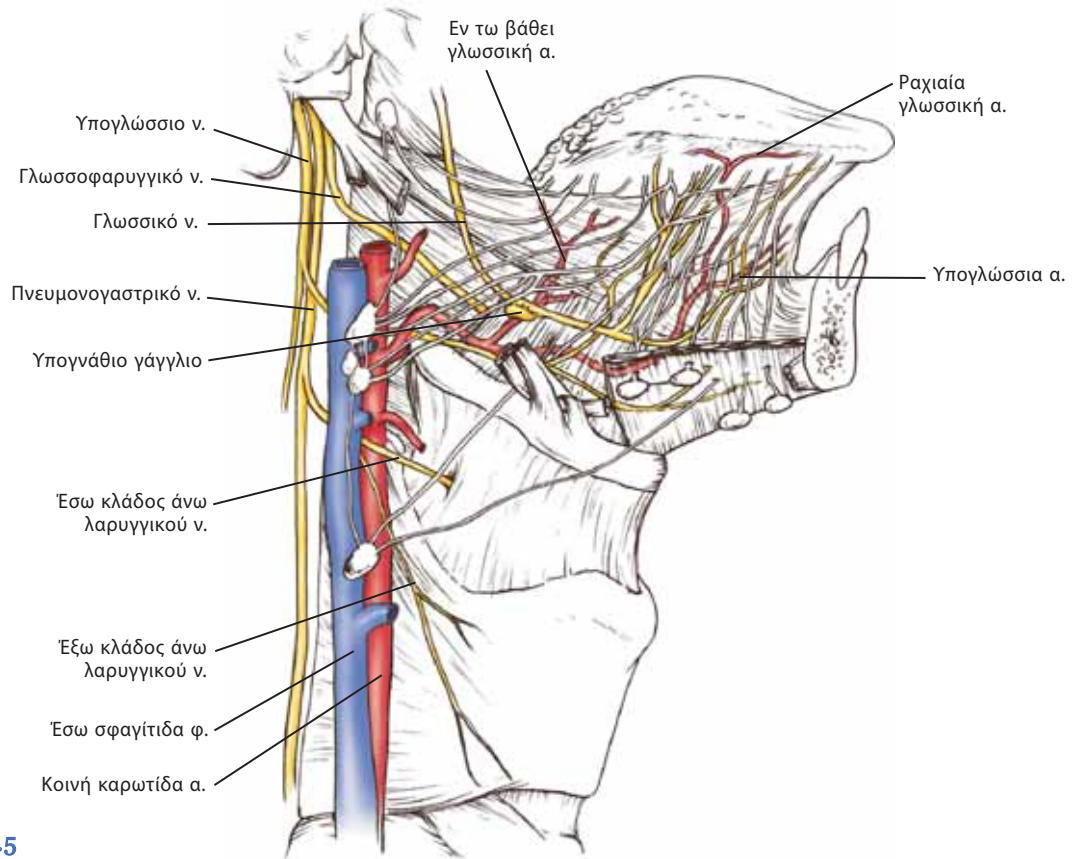
Ο συνδετικός ιστός ο οποίος χωρίζει τις μυϊκές δεσμίδες της γλώσσας παρέχει έναν ασθενή φραγμό στην επέκταση του όγκου. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα βαθιά διήθηση της γλώσσας από κακοήθεις όγκους επειδή δεν αναπτύσσονται σημαντικά συμπτώματα έως ότου επηρεαστεί η ομιλία ή η κατάποση ή έως ότου διηθηθεί το

γλωσσικό νεύρο. Οι όγκοι της γλώσσας είναι συχνά μεγάλοι κατά τη διάγνωση. Επίσης η εν τω βάθει διηθητική φύση του καρκινώματος της γλώσσας έχει ως αποτέλεσμα μεγαλύτερη δυσκολία στην απόκτηση καθάρων ορίων εκτομής χωρίς να αφαιρεθεί μεγάλο τμήμα της γλώσσας. Συνιστάται η εξαίρεση περίπου 2 cm φυσιολογικού ιστού γύρω από τον γλωσσικό καρκίνο και η διενέργεια δειγματοληψίας των ορίων με ταχεία βιοψία. Αυτό είναι ιδιαιτέρως σημαντικό σε όγκους της γλωσσικής βάσης, οι οποίοι γίνονται πολύ μεγάλοι πριν να καταστούν συμπτωματικοί, συχνά διηθώντας τη ρίζα της γλώσσας. Με τη διήθηση της ρίζας της γλώσσας, η χειρουργική εκρίζωση απαιτεί ολική γλωσσεκτομή επειδή όλες οι προσφύσεις της γλώσσας διαιρούνται με την αφαίρεση της ρίζας.

Η σχέση της στοματικής γλώσσας με τη βάση του στόματος είναι σημαντική για τη διατήρηση της κινητικότητας της γλώσσας. Το ακανθοκυτταρικό καρκίνωμα της στοματικής γλώσσας εντοπίζεται συχνότερα στις πλάγιες επιφάνειες του μέσου τρίτου της γλώσσας, σε εγγύτητα με ή εμπλέκοντας το έδαφος του στόματος. Μετά από εκτομή των όγκων στη γλώσσα ή στο έδαφος του στόματος, θα πρέπει να γίνεται προσπάθεια να αποκατασταθεί η αύλακα μεταξύ της γλώσσας και της γναθιαίας κυψελίδας για να εμποδιστεί ή να ελαχιστοποιηθεί ο περιορισμός της γλώσσας επιτρέποντας βελτίωση στη μετεγχειρητική αποθεραπεία της ομιλίας και της κατάποσης. Με εκτομή έως και της μισής γλώσσας, πρωτογενή συρραφή, επούλωση κατά δεύτερο σκοπό, δερματικό μόσχευμα ή έναν λεπτό κρημό (π.χ. κρημόνος πλατύσματος, ελεύθερος κρημόνος αντιβραχίου) θα επιτευχθεί αυτός ο σκοπός και θα επιτραπεί μεγαλύτερη λειτουργία της γλώσσας μετεγχειρητικά. Πιο εκτεταμένες εκτομές της γλώσσας παρουσιάζουν μεγαλύτερα προβλήματα και συνήθως απαιτούν τεχνικές ανακατασκευής για να ανακτηθεί ο όγκος της γλώσσας (κρημόνος μείζονος θωρακικού ή άλλοι μισχωτοί μυοδερματικοί κρημόνοι ή ελεύθερη μεταφορά ιστού). Ένας ογκώδης ή αισθητικός κρημόνος είναι απαραίτητος για την ανακατασκευή της γλωσσικής βάσης ώστε να εμποδιστεί ή να ελαχιστοποιηθεί η εισρόφηση.

Η αρτηριακή παροχή της γλώσσας γίνεται από τα ζεύγη των γλωσσικών αρτηριών, τα οποία εκφύονται από τις έξω καρωτίδες αρτηρίες στο επίπεδο του μείζονος κέρατος του υοειδούς οστού. Η γλωσσική αρτηρία πορεύεται εν τω βάθει του υογλωσσικού μυός και δίδει ένα με δύο εν τω βάθει γλωσσικούς κλάδους οι οποίοι αρδεύουν τη γλωσσική βάση. Η υπογλώσσια αρτηρία εκφύεται κοντά στο πρόσθιο όριο του υογλωσσικού μυός και συνεχίζει προσθίως μεταξύ του μυλοϋοειδούς και του γενειογλωσσικού μυός για να αρδεύσει αυτούς τους μύες, τον γενιοϋοειδή μυ και τον υπογλώσσιο αδένα. Το υπόλοιπο της γλωσσικής αρτηρίας προχωρά προσθίως ως ραχιαία αρτηρία της γλώσσας μεταξύ του γενειογλωσσικού και των επιμήκων μυών. Φτάνει στην κοιλιακή επιφάνεια της γλώσσας ακριβώς εν τω βάθει του βλεννογόνου, όπου συνοδεύεται από την εν τω βάθει γλωσσική φλέβα, η οποία μπορεί να γίνει ορατή διαμέσου του λεπτού βλεννογόνου της κοιλιακής γλώσσας. Το υπόλοιπο της φλεβικής παροχέτευσης συνοδεύει τους αρτηριακούς κλάδους και τελικά συμβάλλει με την εν τω βάθει γλωσσική φλέβα στον σχηματισμό της γλωσσικής φλέβας η οποία εκρέει στην έσω σφαγιτίδα φλέβα. Μόνο στην κορυφή της γλώσσας υπάρχουν αναστομές κατά μήκος της μέσης γραμμής μεταξύ των γλωσσικών αρτηριών.

Το υπογλώσσιο νεύρο (κρανιακό νεύρο XII) παρέχει κινητική εννεύρωση στους εξωγενείς και τους ιδίους μύες της γλώσσας. Καθώς πορεύεται κάτω από την έξω περιτονία του υογλωσσικού μυός, νευρώνει τους εξωγενείς μύες, και καθώς φτάνει στο πρόσθιο όριο αυτού του μυός διεισδύει στη γλώσσα γύρω από τη μέση μοίρα της στοματικής γλώσσας για να δώσει παροχή στους ιδίους μύες. Η αισθητική εννεύρωση της γλώσσας είναι από το γλωσσικό νεύρο (ένας κλάδος του τριδύμου) και από το γλωσσοφαρυγγικό νεύρο (κρανιακό νεύρο IX). Το γλωσσικό νεύρο πορεύεται στη βάση του στόματος πάνω από το υπογλώσσιο νεύρο μεταξύ του μυλοϋοειδούς και του υογλωσσικού μυός, για να εννεύρωσει τα πρόσθια 2/3 της γλώσσας και της βάσης του στόματος. Η τυμπανική χορδή κλάδος του προσωπικού νεύρου πορεύε-

Εικόνα 1.5

ται με το γλωσσικό νεύρο και παρέχει αισθητικότητα γεύσης στα πρόσθια 2/3 της γλώσσας. Αίσθηση και γεύση παρέχονται στη βάση της γλώσσας από το γλωσσοφαρυγγικό νεύρο. Αυτό το νεύρο εισέρχεται στον στοματοφάρυγγα πλευρικά διά του μέσου χώρου μεταξύ του ανώτερου και του μέσου φαρυγγικού σφιγκτήρα μυός και εισέρχεται στη βάση της γλώσσας πίσω από τον υπογλωσσικό μυ.

Κατά τη γλωσσεκτομή, είναι απαραίτητη η διατήρηση τουλάχιστον ενός υπογλώσσίου νεύρου για να διατηρηθεί μερική κινητικότητα της γλώσσας και να προληφθεί σημαντική στοματική δυσλειτουργία. Αναφερόμενη ωταλγία στο ομόπλευρο αφτί είναι συχνό σύμπτωμα του καρκινώματος της γλώσσας επειδή το τρίδυμο (η γναθιαία διαίρεση του τριδύμου νεύρου) επίσης παρέχει αισθητικό κλάδο στον έξω ακουστικό πόρο, την τυμπανική μεμβράνη και την κροταφογναθιαία άρθρωση διά του ωτοκροταφικού νεύρου. Το γλωσσοφαρυγγικό νεύρο επίσης παρέχει αίσθηση στο μέσο αφτί διά του νεύρου του Jakobson.

Η γλώσσα έχει ένα εκτεταμένο υποβλεννογόνο λεμφικό πλέγμα το οποίο εν τέλει παροχετεύει στην εν τω βάθει σφαγιτιδική ομάδα λεμφαδένων. Γενικά, όσο πιο κοντά στην κορυφή της γλώσσας ξεκινούν τα λεμφαγγεία, σε τόσο κατώτερο λεμφαδένα παροχετεύουν. Η κορυφή της γλώσσας παροχετεύει στους υπογενιδίους λεμφαδένες, η πλευρική γλώσσα στους υπογνάθιους και τους κατώτερους σφαγιτιδικούς λεμφαδένες (σφαγιτιδο-ωμοϋοειδείς) και η βάση της γλώσσας στους σφαγιτιδοκαρωτιδικούς και τους σφαγιτιδοδιαστροφικούς λεμφαδένες. Επιπροσθέτως υπάρχει επικοινωνία των λεμφικών αγγείων κατά μήκος της μέσης γραμμής της γλώσσας, το οποίο έχει ως αποτέλεσμα μεγάλη συχνότητα αμφοτερόπλευρων μεταστάσεων όγκων στην κορυφή της γλώσσας και στη βάση της γλώσσας και όγκων οι οποίοι προσεγγίζουν τη μέση γραμμή της. Το πλούσιο λεμφικό δίκτυο έχει ως αποτέλεσμα πρώιμες μεταστάσεις στους λεμφικούς λεμφαδένες, ακόμη και από μικρούς όγκους